

**PESA INTERNATIONAL
JOURNAL OF
SOCIAL STUDIES**

**PESA ULUSLARARASI
SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ**

February 2018, Vol:4, Issue:1
e-ISSN: 2149-8385

Şubat 2018, Cilt:4, Sayı:1
p-ISSN: 2528-9950

journal homepage: www.sosyalarastirmalar.org

**Etnisite, Kimlik ve Dış Politika: Türkiye'nin Suriye Türkmenleri Politikası
Ethnicity, Identity and Foreign Policy: Turkey's Syria Turkmen Policy**

Yusuf Ziya BÖLÜKBAŞI

Dr. Öğr. Üy., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, yusuf.bolukbasi@bilecik.edu.tr

<https://doi.org/10.25272/j.2149-8385-2018.4.1.08>

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş 03 Ocak 2018
Kabul 10 Şubat 2018

Anahtar Kelimeler:

Etnisite, Suriye
Türkmenleri, Türk Dış
Politikası, Dış Politika
Analizi, Suriye İç Savaşı.

© 2017 PESA Tüm hakları
saklıdır

ÖZET

"Etnisite, Kimlik ve Dış Politika: Türkiye'nin Suriye Türkmenleri Politikası" isimli çalışmanın amacı dış politikada karar verme sürecinde etnisite olgusunun etki ya da etkilerinin ortaya koymaktır. Bu çerçevede çalışmanın teorik altyapısını Dış Politika Analizi kavramı oluşturmakta, karar verme sürecinde ve karar vericilerin söylem ve davranışlarda etnik yakınlık meselesi irdelenmektedir. Bu yüzden çalışmanın metodolojik altyapısını söylem analizi oluşturmaktadır. Eleştirel söylem analizi temelinde karar vericilerin söylemlerinde etnisite olgusu üzerinden bir kimlik inşası olup olmadığı tartışılmaktadır. Kimlik inşa edici söylemlerin karar verme sürecindeki etkileri ise etnik akrabalarla ortak bir siyasal ve coğrafi tahayyüle kapı aralayan irredantizm ya da etnik yakınlığa sahip olunan grubun siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik haklarını koruma misyonu çerçevesinde şekillenmektedir. Sonuç olarak bu çalışmada, karar vericilerin söylemleri ve politik davranışlarının analizi ekseninde, konjonktürel gelişmelerin Türk dış politikasının gündemine taşıdığı Suriye Türkmenleri meselesinin karar verme sürecindeki etkisi, Suriye Türkmenlerinin siyasal, sosyal ve ekonomik haklarını koruma şeklindedir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 03 Jan 2018
Accepted 10 Feb 2018

Keywords:

Ethnicity, Syrian Turkmens,
Turkish Foreign Policy,
Foreign Policy Analysis,
Syrian Civil War.

© 2018 PESA All rights reserved

ABSTRACT

The aim of the work namely "Ethnicity, Identity and Foreign Policy: Turkey's Policy of Syrian Turkmens" is to show the effect (s) of the fact of the ethnicity in the decision making process in the foreign policy. In this context, the theory of Foreign Policy Analyses constitutes the theoretical bases of the article and the issue of ethnic closeness is examined in the decision making process and decision makers's speeches and activities. Therefore, methodological background of the article is based discourse analysis. In the basis of critical analysis of the discourse, whether there is identity building through the fact of ethnicity in the decision makers' discourses. The effects of the identity building discourses on the decision making process is shaped in the cadre of the irredentism which opens the doors to imagination of ethnic relativeness bases on shared political and geographical or in the mission of protecting political, social, and cultural rights of the groups that is ethnically closer. As a conclusion, in this article, in the light of the analysis of the decision makers' discourses and political activities, the effect of the Syrian Turkmens who are carried to the Turkish foreign agenda by the conjunctural events and the protection of the Syrian Turkmens' political, social, and economic rights are examined

Giriş

Etnisite, milliyetçilik tartışmalarının merkezinde yer alan ve millet olgusunun inşasında kullanılması sebebiyle modernizmle birlikte uluslararası sistemi derinden etkileyen bir olgudur. Genellikle ortak ata miti ve kültürel birliktelik anlamında tanımlanan etnisite kavramı, sınır içi-dışı çatışmalar ve dünya savaşlarına neden olması hasebiyle uluslararası ilişkilerin tartışma konularından biri olarak görülmektedir. İlk olarak, I. Dünya Savaşı öncesi Balkanlar, Doğu Avrupa, Asya ve Ortadoğu toplumları arasında yaşanan çatışmalarda, daha sonra I. ve II. Dünya Savaşlarında, II. Dünya Savaşı sonrası Afrika, Ortadoğu ve Asya'da, Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından Balkanlar, Kafkasya, Afrika ve Ortadoğu'da yaşanan çatışmaların görünen en önemli sebebi olan etnik kimlik kavramı, günümüzde özellikle Ortadoğu, Güney Asya ve Kafkasya'da kanlı çatışmaların yaşanmasına neden olmakta, Avrupa'da da Katolanya'nın bağımsızlık talebi ile akademik ve siyasal tartışmalardaki yerini korumaktadır. Dolayısıyla bu olgu devletlerin dış politikalarını şekillendiren güçlü faktörlerden biri olarak görünmektedir.

Dış politikada sadece çatışmalar bağlamında etnisite kavramının etkisini incelemek doğru bir yaklaşım değildir. Zira devletler, etnik yakınlığa sahip olduğunu düşündüğü diğer devletlere ve ya başka devletler egemenliği altında yaşayan soydaşlarına duyduğu ilgi, siyasal, ekonomik ve kültürel bağlamda ilişkileri geliştirmek şeklinde tezahür edebilmektedir. Çünkü aynı etnik kökene sahip olan gruplar bazı durumlarda birden fazla devlete sahip olabilmekte ya da başka devlet/devletlerin çatısı altında yaşayan etnik grupların varlığı bir realite olarak bilinmektedir. Bu durumda eğer etnik yakınlık meselesi sürekli savaflara ve çatışmalara neden olmuş olsaydı günümüzde bütün toplumların savaş halinde olması gerekirdi.

Bu çalışmada, etnik yakınlık meselesinin dış politikada karar verme sürecindeki etkisi, siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi hususunda karar verme sürecine etki edip etmediği ya da saldırgan, revizyonist ve yayılmacı bir politika olan irredentizm olgusunun bu süreçte önplana çıkıp çıkmadığı sorusu tartışılmaktadır. Bu minvalde bu teorik tartışmanın bir örnek olay üzerinden cereyan etmesi elzem görülmektedir. Örnek olay olarak Türkiye'nin Suriye Türkmenleri politikası seçilmiştir. Örnek olay olarak Suriye Türkmenlerinin seçilmesinin sebebi, Suriye'de iç savaşın başlamasının ardından Türkmenler konusu Türk dış politikası açısından mühim bir mesele haline gelmiş olmasıdır. Ayrıca çalışmanın teorik altyapısını, dış politikada karar verme sürecine ve karar vericilere odaklanan Dış Politika Analizi oluşturmaktadır. Dış Politika Analizinin kullanılması, karar vericilerin söylemlerini incelenmesi mecburiyetini ortaya çıkarmaktadır. Çalışmanın metodolojik çerçevesinde ise söylem analizi kullanılmaktadır. Dış politikanın yapımı sürecinde, etnisitenin etkilerinin incelendiği bu çalışmada, söylem analizinin tercih edilmesinin en önemli nedeni, etnik milliyetçiliğin farklı metinler ya da söylemler üzerinden sürekli üretilmesi sonucunda hegemonik bir yapıya sahip olmasıdır (Düzgit, 2011: 52).

Bu çalışmada söylem analizinin türlerinden biri olan eleştirel söylem analizi tekniği tercih edilmektedir. Eleştirel söylem analizi, söylemi meydana getiren siyasal ve sosyal bağlamın irdelenmesi üzerine yoğunlaşan bir yaklaşımdır. Muhtevastaki eleştirel boyut açısından söylem çözümlemeleri; kimlik, farklılık ve öteki tartışmalarını da içine alan oldukça geniş bir kavramsal ve yöntemsel çerçeve sunmaktadır (Yalçın, 2011: 11). Eleştirel söylem analizini temsil eden en önemli düşünür Michael Foucault'dur. Gerçekliğin ve bilginin söylemsel olarak kurgulandığını belirten Foucault'ya göre, söylem kavramı, sadece dil olarak değil, aynı zamanda ifade düzeyindeki belli düşünce biçimlerini işaret etmektedir (Evre, 2007: 11). Kimlik ve farklılık kavramları, eleştirel söylem analizinin ivedilikle incelediği konular olarak bilinmektedir. Söylemin kuruluşunda kullanılan temel yönelimler, ulusal kimliğin inşasına yönelik stratejiler (constructive strategies-inşacı stratejiler), ulusal kimliklerin korunması ve yeniden üretilmesi için kullanılan korumacı stratejiler, ulusal kimlikleri dönüştürücü stratejiler (transformative strategies) ve ulusal kimliklerin yapıbozumu tavsiye eden stratejiler (destructive strategies), eleştirel söylem analizinin merkezinde yer almaktadır (Yalçın, 2011: 15). Kimlik üzerine yapılan çalışmalarda, eleştirel söylem analizi kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, karar vericilerin Suriye Türkmenlerine ilişkin söylemleri, Türkmenleri Türk dış politikasının gündemine taşıyan meselelerle alakalı Dışişleri Bakanlığı ve gazetelerde yer alan konuşmalardan birer adet seçilerek analiz edilmektedir.

“Etnisite, Kimlik, Dış Politika: Türkiye'nin Suriye Türkmenleri Politikası” isimli çalışmada ilk olarak kavramsal ve teorik çerçeve incelenecektir. Bundan sonra Suriye Türkmenleriyle alakalı bilgiler sunulacak ve Türkiye'nin Suriye Türkmenlerine yönelik yaklaşımı, dış politika davranışları ve karar vericilerin söylemlerine yer verilecektir. Sonuç bölümünde ise karar vericilerin söylemleri ve dış politika davranışları, teorik açıdan hipotezin sınanması şeklinde analiz edilecektir.

1.Kavramsal ve Teorik Çerçeve

Bu çalışmanın kavramsal çerçevesini Etnisite ve Etnik milliyetçilik, teorik altyapısını Dış Politika Analizi (DPA) oluşturmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak çalışmanın teorik altyapısını oluşturacak olan Dış Politika Analizi kavramına ve etnisite olgusunun dış politikada karar verme sürecindeki etki ya da etkilerini değinmek, bunun ardından etnisite kavramını ve kimliğin inşasında etnisitenin üstlendiği işlevleri belirtmek gerekmektedir.

Dış politika analizinde karar vericilere, kararın kendisine ve karar verme sürecine odaklanılmaktadır. Bu bağlamda, akademisyenler, karar verme sürecinde rol alan aktörlerin kimler olduğunu tespit etmeye, bu kişilere gelen bilgilerin niteliğine ve niceliğine, karar verme sürecinin hangi aşamalarda işlediğine, hangi unsurların karar vericileri etkilediğine, karar vericilerin hangi çevrelerin etkisi altında bu kararları aldığına ve birbirlerini etkilemek için hangi kurallara riayet ettiklerine bakılmaktadır (Efegil, 2012: 85). Dış politika analizi, ulusal ve uluslararası etmenlerin yanında, devlet adına hareket etmekte olan karar vericilerin ideoloji, güdü, değer, kişilik yapısı ve bilişsel süreçlerini de göz önünde bulunduran geniş bir analiz çerçevesine sahiptir. Makro yaklaşımların aksine dış politika analizi, devletin karar alma sürecine ve devletin uluslararası sistemle olan ilişkisinin çeşitli boyutlarına odaklanarak, uluslararası ilişkilere “mikro” düzeyde açıklama getiren bir yaklaşımdır (Clarke ve White, 1989: 3).

Dış politika analizinde dış politika kararlarının verilmesini dört farklı grup/faktör veya çevre veya ortam, yani uluslararası, ulusal (devlet-içi faktörler), psikolojik ve sosyolojik çevreler içerisinde incelemek mümkündür. Bu faktörleri ayrıntılı olarak ele alan akademisyenler, dış faktörlerin veya *uluslararası ortamın* içersine uluslararası sistemin yapısını, büyük devletlerin politikalarını, devletlerin birbirlerine bağımlılıklarını, bölgesel gelişmeleri, uluslararası ve bölgesel örgütlerin yaklaşımlarını, uluslararası hukuku, diğer devletlerin dış politikalarını; *iç faktörler* arasına, bürokratik birimleri, devletin güç unsurlarını, medya, çıkar gruplarını, kamuoyu, sivil toplum kuruluşlarını, rejimi vb. faktörleri; *psikolojik faktörlerin* arasına, karar verici liderlerin algılama kapasitelerini, önyargılarını, bilişsel kapasitelerini, kişilik yapılarını, eğitimlerini, siyasal tecrübelerini, inanç sistemlerini, psikolojik durumlarını; son olarak *sosyolojik ortam* ise, dış politika kararının alındığı ülkenin tarihini, siyasal kültürünü, toplumsal değerlerini, milliyetçilik ve kimlik gibi faktörlerini dâhil etmektedir (Efegil, 2012: 86-87). Bu çalışmada da karar verme sürecindeki sosyolojik faktörlerden biri olan kimlik ve milliyetçiliğin etkisi, bu kavramlarla ilgili olan etnisite olgusu üzerinden analiz edilecektir. Bu bağlamda ilk olarak etnisite kavramını tanımlamak elzemdir.

Etnisite kavramına ilişkin akademik literatürde çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi milliyetçilik kuramlarından etno-sembolizmin¹ kurucusu olan Anthony Smith'in görüşleridir. Smith'e göre, Eski Yunanca'da “halk” anlamına gelen “ethos” sözcüğünden türetilen etnisite olgusu, atalara ait ortak mirasla karakterize edilen bir topluluktan geldiğine inanılan kimseleri tanımlamaktadır. Bu şekliyle “ethos”, ortak kökenden, akrabalıktan kaynaklanan kültürel birlikteliğe denk düşmektedir. Buradaki köken vurgusu, biyolojik olmaktan ziyade, sosyolojiktir, bu yüzden, Yunanca'da sadece kan bağına dayalı birliği ifade eden ve kabile, klan anlamına gelen “genos”tan farklı bir anlam içermektedir. Dolayısıyla

¹ Etno-Sembolcü yaklaşım, Modernist ve İlkçi yaklaşımlar arasında bir üçüncü yol bulma arayışının sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Etno-Sembolcülerin temel varsayımı, milletlerin eski, milliyetçiliğin ise modern bir kavram olduğudur.¹ Etno-Sembolcü yaklaşımın en önemli savunucusu Anthony D. Smith'e göre, milletlerin kökeni, etni denilen topluluklara dayanır. Her ne kadar bu etniler ile modern milletler arasında doğrudan bir ilişki olmadığını ve birçok etninin modern bir millet haline gelmediğini ifade etse de, modern milletlerin ve milliyetçiliklerin oluşumunda modern öncesi dönemin izlerinin ve etkisinin bulunduğunu belirtir. Kısaca Smith'e göre, modern milliyetçilikler, kendilerini önceleyen etnik topluluklar ve bağılıklar ile ilişki kurulmaksızın anlaşılabilir (Özkırımlı, 2009).

etnisite kavramı, biyolojik ve soya dayalı farklılıklardan çok, kültürel farklılıkların tanımlanması biçiminde ifade edilmektedir (Smith, 2002: 6-46).

Toplumda bir küme insanın kendilerine ait farklı bir kültüre sahip olduklarını ifade etmek üzere genellikle etnisite kavramına başvurdukları bilinmektedir. Bu insanlar, gerçek ya da kurgusal ortak bir köken, algılar ve kendilerini ırk ve soy bağları ile köken anlamında diğer kümelerden farklı görür (İçduygu, 1995: 119). Bu yönüyle etnik grup, bütünden sosyal mesafe bakımından uzak, ırki, daha ziyade kültürel olarak teşekkül etmiş gruptur (Erkal, 2001: 33). Smith'e göre etnik toplulukların taşınması gereken ortak özellikler şunlardır: Kollektif özel bir ad, ortak bir soy miti, ortak tarih, ortak kültürü farklı kılan bir ya da daha fazla unsur, özel bir vatanla bağlar ve topluluk içinde dayanışma duygusu (Smith, 2002: 42). Buradan da anlaşılacağı üzere, etnisite olgusu kültürel bir birlikteliğe işaret etmektedir.

Anderson, Gellner, Hobsbawm, Suny ve özellikle Smith başta olmak üzere, milliyetçilik hakkında çalışmalarıyla akademik literatüre katkı yapan pek çok yazar, milliyetçiliği, "bir etnik kategorinin devlet aygıtı kullanılarak toplumda egemen ve merkezi bir unsur haline getirilmesi ve bu süreçte diğer etnik kategorilerin dışlanması" olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu durum milliyetçilik ile etnisite kavramları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır (Aktürk, 2008: 27). Milliyetçiliğin etnik boyutu, 1789 Fransız Devriminden sonra milliyetçiliğin sivil-Fransız yorumuna tepkisel olarak ortaya çıktığı ve günümüze kadar milliyetçiliğin şekillendirilmesinde önemli rol oynadığı ifade edilebilir. Zaten milliyetçilik tipolojilerine ilişkin ilk ayırım, sivil-etnisist ya da Fransız-Alman milliyetçilikleri ayırımı olarak bilinmektedir. Fransız milliyetçiliği sivil milliyetçilikle eşleşmekte ve millet politik bağlılığa göre tanımlamaktayken, Alman milliyetçiliği etnisist milliyetçilikle ifade edilmekte ve millet olgusunu siyasal bağlılıkla değil, ortak dil ve kültüre sahip olma inancıyla açıklamaktadır (Schulze, 2005: 153).

Uluslararası İlişkilerde etnik milliyetçilikten kaynaklanan sorunlar, genellikle çözümü zor olan, savaşlar, katliamlar ve göçlerle sonuçlanan sorunlar olarak bilinmektedir. Bunlar sınır içi çatışmalar olduğu kadar, sınırları aşan bazen bütün yerküreyi etkileyen çatışmalar olmaktadır. Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra Yugoslavya, Kafkasya, Afrika, Ortadoğu ve Güney Asya'da yaşanan çatışmaların ana sebebi etnik milliyetçiliktir. Etnik milliyetçiliğin, dünyanın çeşitli bölgelerinde çatışmaların yaşanmasına vesile olmasının en mühim nedeni etnisite kavramının ayrıştırıcı doğası olarak belirtilebilir. Çünkü etnik kimliğin oluşmasının temelinde kendi ile öteki arasındaki düşmanlıklar yer almaktadır (Eşref, 2009: 104).

Uluslararası çatışmaların ve savaşların açıklanmasında anahtar bir kavram olan etnisitenin, dış politikada karar verme sürecindeki çeşitli açılardan etkisi bulunmaktadır. Zaten dış politika olgusunun doğası ve farklı tanımları bunu işaret etmektedir. Campbell (1996: 69)'a göre dış politika milli kimliğin ve ulusal sınırların yeniden üretildiği söylem stratejileridir. Saraçoğlu ise dış politikayı, bir ülkede inşa edilen milli kimliğin dışarıdaki sınırlarının oluşturulması vasıtasıyla kimliğin dış politikadaki yansımalarını içeren siyasal bir süreç olarak değerlendirmektedir (Saraçoğlu, 2013: 56). Dolayısıyla etnisite kavramının dış politika yapım sürecindeki en önemli etkisi, ülke içinde oluşturulan kimlik ve bu kimliğin inşasında oynadığı rol olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda, hem irredentizm, hem de etnik yakınlık temelinde siyasal, sosyal ve ekonomik ilişkilerin artması durumlarıyla karşılaşılabilmektedir.

Dış Politikada etnik kimliğin karar verme sürecinde etkili olması durumunda irredentizm kavramı ortaya çıkmaktadır. Irredentizm, teritoryal milliyetçiliğin en aşırı tezahürüdür. Etnisitenin yaşadığı vatani ve aynı etnik grubun milli vatan dışında kalan soydaşlarını korumak için başka devletlerin topraklarını ilhak etmeye dayalı bir düşünce olarak tanımlanabilir

(Ambrosio, 2001: 18). İrredentizmle ilgili çok sayıda örnek mevcuttur. Bunların başında Nazi Almanya'sı gelmektedir. Etnik milliyetçiliğin, milli nüvede biz duygusunu inşa etmesi ve bu duygunun milletin özünün hiç değişmeden günümüze kadar ulaştığı inancı, Almanlara II. Dünya Savaşında yayılcı bir dış politika için gerekli araçları sunmuştu. Almanlarda sırasıyla I. Dünya Savaşını bitiren Versay Anlaşmasını geçersiz kılma, Ein Volk Ein Reich (Tek Devlet Tek Millet) ve Lebensraum (Hayat Sahası) politikalarını devreye sokmuş, özellikle ilk olarak Alman soydaşlarının yaşadığı Avusturya, Saar, Danzig ve Südetler bölgelerini işgal etmişti (Uzer, 2011: 29-30).

Etnisite kavramının ülke içinde inşa edilen kimliğin ana aktörü olması ve bunu dış politikadaki yansımaları bağlamında irredentist politikaların izlenmesi, II. Dünya Savaşından sonrada, özellikle Soğuk Savaşın ardından görülmeye devam etmiştir. Balkanlarda ve Doğu Avrupa'da, kültürel ve kan esaslı sınırların çizilmesiyle beraber buradaki topluluklarda görülen etnik milliyetçilikler, saldırgan ve yayılcı milliyetçiliğin bölgede savaşların yaşanmasına sebep olmuştur (Hatzopoulos, 2009: 13). Soğuk Savaşın bitmesinden sonra parçalanma sürecine giren Yugoslavya'da Sırp ve önderleri Miloseviç irredentist politikalar izleyerek, Hırvatistan ve Bosna'ya saldırmış (Uzgel, 2002: 142), özellikle Bosna'da Müslüman Boşnaklara yönelik soykırım yapmıştır. Benzer durum Kafkasya'da da yaşanmıştır. Dağlık Karabağ bölgesi, Çarlık Rusyası ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği döneminde sistematik bir şekilde Ermenileştirilmesi sonucunda, Ermeniler bu bölgenin kendilerine verilmesini istemişlerdir (Bagirov, 2008: 13-14). Azerbaycan Türkleri ve Ermeniler arasında Dağlık Karabağ bölgesi için yaşanan çatışmalarda Ermeniler Ruslardan da destek alarak, Türklere yönelik Hocalı Soykırımını gerçekleştirmişler ve Azerbaycan'ın %20 bölümünü işgal etmişlerdir.

Etnik yakınlığın dış politikada karar verme sürecinde etkili olması durumunda irredentizm kavramından bahsedilebileceği gibi, sadece devletler açısından etnik akrabalarının sorunlarıyla ilgilenmek ya da etnik akrabalığının bulunduğu ülkelerle ekonomik, siyasal ve kültürel ilişkilerini geliştirmek biçiminde de dış politika davranışları görülebilir. Örneğin Macarların Romanya ve Slovakya'da yaşayan soydaşlarına yaklaşımı², Sırp'ların Macaristan'daki akrabalarına ilgisi, Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetiyle ilişkileri ve Rusya'nın Kazakistan ile ilişkilerinde temel belirleyici unsurun Kazakistan'daki Rus nüfusu olması bu minvalde dile getirilebilir (Uzer, 2011: 30). Yine benzer bir durum İran dış politikasında da görülmektedir. İran'ın, Afganistan ve Tacikistan gibi iki Sünni ülke ile olan ilişkilerinde Pers tarihini ve kimliğini öne çıkarması (Clark, 2012: 82-86), etnisitenin dış politikada karar verme sürecindeki gücünü yansıtması bakımından önem arz etmektedir.

2.Suriye Türkmenleri: Kısa Bir Tarihçe, Genel Bilgiler ve Arap Baharının Etkileri

Suriye'de Araplar ve Kürtlerden sonra üçüncü en büyük nüfus yoğunluğuna sahip etnik grup Türkmenlerdir. Türkmenler, Suriye'nin otokton etnik gruplarından biri olmayıp Orta Asya'dan yapılan göçlerle bölgeye yerleşmişlerdir. Bu konuda çeşitli görüşlerin olmasına karşılık genel kabul gören görüş, Türklerin, Suriye topraklarına girişi Malazgirt Savaşı'ndan öncesinde gerçekleşmiş olduğudur. Suriye topraklarına Türklerin göçü üç ayrı dönem şeklinde ele alınabilir. Birinci göç dalgası Türk komutanların Kuzey Suriye'ye girişinden başlayıp Selçuklu Sultanı Melikşah'ın saltanatının sonuna kadar devam eden süreci kapsamaktadır. İkinci dalga, XIII. yüzyılda Moğol istilası nedeniyle Horasan ve Anadolu'dan gelen Türk boylarının bölgeye yerleşmesidir. Üçüncü ve son dalga ise Halep ve çevresinin Yavuz Sultan Selim tarafından fethedilmesiyle bölgeye Türkmen aşiretlerinin iskân edilmesidir (Dağ, 2015: 19).

Suriye Türkleri ya da Türkmenleri deyimi, I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nun mağlup ayrılması neticesinde bölgenin Fransız mandasına girmesiyle ortaya çıkmıştır. Gerçi bu

² Slovakya ve Romanya'da yaşayan Macar azınlığa ilişkin Macaristan'ın politikaları için bakınız: (Füzesi, 2006).

süreçte Mustafa Kemal Paşa Misak-ı Milli olarak bilinen sınırın günümüzdeki Suriye ve Irak sınırlarının daha güneyinden, Türklerin yaşadığı bölgeleri kapsayacak şekilde Musul, Dera ve Lazkiye hattından geçmesini istemesine rağmen (Bademci, 2014: 208-209), Türkiye-Suriye sınırı 28 Ekim 1921 yılında Ankara hükümeti ve Fransa arasında imzalanan anlaşma ile çizilmiş (Akdevelioğlu ve Kürkçüoğlu, 2011: 149-150) ve Suriye topraklarında önemli bir Türk nüfusu kalmıştır. Özellikle Milli Mücadele döneminde Türkmenlerin kurmuş oldukları direniş grupları vasıtasıyla Fransızlara karşı göstermiş oldukları direniş ve elde ettikleri başarılarla rağmen sınırların dışında kalmalarına üzdükleri bilinmektedir (Dağ, 2015: 62-63). Daha sonraki süreçte Hatay'ın anavatana katılmasıyla birlikte bir kısım Türkmen tekrar milli sınırların içine dâhil olmasına rağmen Türkmenlerin büyük bir kısmı Suriye sınırları içinde kalmışlardır.

Türkmenler sırasıyla Fransız mandası ve Baas rejimi altında sistematik asimilasyon ve çeşitli sorunlarla karşılaşmıştır. Bu yüzden Suriye siyasetinde çok fazla ön plana çıktıkları söylenemez. II. Dünya Savaşı döneminde Suriye'de Vichy hükümetine bağlı Fransız ordusu bulunurken, bölgeye yönelik İngilizlerin ve Özgür Fransa ordusuna bağlı askerlerin operasyonundan önce (Cleveland, 2008: 255) Halep kalesine Türkler büyük bir Türkiye bayrağı asarak Türkiye'ye katılmak istediklerini ifade etmişlerdir (Dağ, 2015: 80). Bunun dışında Türkmen kökenli Albay Edip Çiçekli darbe yoluyla iktidarı eline alması (Yazıcı, 2012) hadisesi dışında, özellikle de Hafız Esad'ın iktidara gelmesinden sonra Türkmenlerin Suriye siyaseti üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı ifade edilebilir. Bu durumun ortaya çıkmasında, hiçbir etnik gruba örgütlenme izni verilmemesi ve Türkmenlerin Türkiye ile bulunan etnik bağları sebebiyle baskı altında tutulmalarının etkisi bulunmaktadır. Aynı zamanda Soğuk Savaş sürecinde Türkiye ile ilişkilerde yaşanan çeşitli sorunlar nedeniyle³ Türkmenlere yönelik baskıları daha çok arttırdığı söylenebilir. Ancak 2002'den sonra Adalet ve Kalkınma Partisinin iktidara gelmesiyle birlikte Suriye ile geliştirilen ve Arap Baharının başlangıcına kadar geçen süreçte yaşanan iyi ilişkiler Türkmenlerin hem yaşam standartlarının yükselmesinde, hem de baskıların azalmasına vesile olmuştur (Dağ, 2015: 100).

Suriye Türkmenleriyle alakalı genel birkaç bilgiyi ifade etmek yararlı görülmektedir. Öncelikle Suriye Türkmenleriyle ilgili sağlıklı nüfus bilgisi bulunmaktadır. Bunun en önemli nedeni Baas rejiminin asimilasyonist politikaları ve etnik kimliklerin kabul edilmemesi ile Arap Baharı sonrası yaşanan iç savaş, katliamlar ve göçler Suriye Türkmenlerinin nüfuslarıyla ilgili kesin bilgiye ulaşılamamasına neden olmaktadır. Buna karşın geçmişte ABD Dışişleri Bakanlığı'nın yaptığı çalışmalarda Suriye'de bulunan Türk nüfusunun %1 olduğu belirtilmiş, 1983 yılında Türkiye'nin Şam Büyükelçiliği bu rakamı kabul ederek %1 oranında Türk bulunduğu kabul edilmiştir. Bu rakamın gerçeği yansıtmadığı söylenebilir. Çünkü 1995 Suriye nüfus sayımında Türkçe konuşan nüfusun 1 milyon olduğu ve genel nüfusun da 14.171.000 olduğu bilinmektedir. 2012 yılında Suriye nüfusundaki artış oranı ve nüfusuyla birlikte tahmini olarak 1.600.000 Türkçe konuşan Türkmen nüfusundan bahsedilebilir (Kirişçioğlu, 2013: 6). Ancak bu sayının Türkçe konuşmayan ama Türkmen kökenli olan nüfusun da eklenmesiyle 3.5 milyon civarında olduğu iddia edilmektedir (Öztürkmen ve Orhan, 2011: 49). Bunun yanında Suriye Türkmenlerinin çok büyük çoğunluğunun Sünni olduğu, geri kalanlarının da Alevi olduğu bilinmektedir. Yaşadıkları bölgeler ise dağınık bir görünüm arz etmektedir. Büyük çoğunluğun Halep ve Lazkiye bölgesinde yaşadıkları bilinmekle beraber Şam, Humus, Hama üçgeninde de önemli miktarda Türkmen nüfusu yaşamaktadır. Suveyda, Daraa, Tartus, İdlip ve Nava bölgelerinde de Türkmen yerleşimleri bulunmaktadır (Kirişçioğlu, 2013: 12).

³ 1957 Suriye Bunalımı için detaylı bilgi için bakınız: (Firat ve Kürkçüoğlu, 2011: 629-632) ve PKK ve Su Sorunlarıyla ilgili olarak detaylı bilgi için bakınız: (Firat ve Kürkçüoğlu, 2011: 129-149).

2010 yılında başlayan Arap Baharı çok kısa bir süre içerisinde Ortadoğu'nun tamamına yayılarak bölge devletlerini ve toplumlarını derinden etkilemiştir. 2011 yılında Suriye'ye sıçrayan bu süreç, etnik ve mezhebi temelde çatışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu çatışmalardan en çok etkilenen grupların başında Türkmenler gelmektedir. Suriye Türkmenleri çatışmaların başladığı ilk günden itibaren ön cephede yer almışlardır. Türkiye'nin Arap Baharının başlamasıyla birlikte bölgede liberal anayasal rejimlerin kurulmasını destekleme politikası ve rejim tarafından Türkmenlerin Türkiye ajanı olarak görülmesi sebebiyle Türkmenlere yönelik sistematik katliamlar ve göç politikalarının uygulanmıştır. Bu süreçten önce Türkmenlerin yeterli hazırlık ve organizasyona sahip olmamaları Suriye muhalefeti içinde yeterli bir güce ulaşamamalarına neden olmuştu. Yine de ilk etapta silahlı direniş başlatan Suriye Türkmenleri, daha sonra siyasal yapılarını da inşa etmişlerdir (Mustafa, 2015: 5-8). Bu minvalde önce Türkmenlerin askeri yapılarına daha sonra da siyasi organizasyonlarını incelemek yararlı görülmektedir.

Türkmenlerin askeri yapılanmaları, Türkmen nüfusunun yaşadığı iki ana şehir ekseninde belirginleşmektedir. Bu şehirler Lazkiye ve Halep'tir. Halep'teki birliklerin başında Ali Beşir bulunmaktadır. Rejim kuvvetlerince işgal edilmeden önce (www.hurriyet.com) Halep'in Türkmen mahallerinde (toplamda altı mahalle) kontrol Türkmen birlikleri tarafından sağlanmaktaydı. Fatih Sultan Mehmet, İmameddin Zengi, Alparslan Birliği, Sultan Abdülhamit, Yıldırım Beyazıt, Zahir Baybars, Şehit Ali Yılmaz, Buhari Birliği ve Türkmen Muntasır Billah Tugayları Halep'teki tugaylardır. Ancak şuan bu birlikler Halep'te yer almamaktadır. Lazkiye'de ise Türkmen askeri birlikleri on iki bölükten oluşmakta ve bunların tamamına "Türkmen Dağı Bölüğü" denmektedir. Nurettin Zengi, Zahir Baybars, El Huva Billa, Yavuz Sultan Selim, Fatih Sultan Mehmet, Memduh Colha, Ben Tamime, Katib El Mustafa, Fırsan Tevhid ve Türkmen Şahinleri birlikleri Lazkiye'de bulunmaktadır. Bunların dışında Rakka'da Hakkın Nuru Birliği, Şam'da İmam Zahabi Birliği, İdlip'te Ricaül Allahul Ahrar, Hananu Kalkanı ve Özgür Türkmenler, Tartus ve Hama bölgelerinde de çeşitli Türkmen tugayları yer almaktadır (Erendor, 2016: 310-316). Bunun yanında Türkmen Birlikleri etnik, dini ve aşiret birlikleri olarak Muhafazakâr gruplar olarak isimlendirilen topluluklar arasında zikredilmekte, Rejim ve Radikal İslami Gruplar ile terörist örgütlerle savaşmaktadırlar (www.Institute.global.net). Ancak günümüzde bu bölgelerin önemli bir kısmı IŞİD⁴ ve PYD⁵ gibi terörist örgütler ve Rejim güçlerince işgal altında bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkmen Birlikleri, Türkmen Dağı dışında Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) içinde yer almakta, Fırat Kalkanı Operasyonu (www.hurriyet.com) ile birlikte 2017 Ekim'inde başlayan İdlip ve 20 Ocak 2018'de başlayan Afrin Operasyonlarında yer almaktadırlar.

Türkmenler askeri yapılanmayla birlikte siyasi organizasyonlar da kurmuşlardır. Bu organizasyonlardan en önemlileri Suriye Türkmen Kitleleri (Kitle), Suriye Türkmen Demokratik Hareketi (Hareket), Suriye Türkmenleri Platformu ve Suriye Türkmen Meclisidir. Bu siyasi organizasyonlardan Kitle, ilk etapta genel Suriye muhalefeti içinde yer almışsa da, daha sonra etnik kimliklerin önplana çıkması sebebiyle bu isim altında ortaya çıkmışlardır. Kurucusu Türkiye'de yaşayan Yusuf Molla'dır. Lazkiye ve Bayır-Bucak merkezli olan Kitle'nin Yayladağı, Akçakale ve Gaziantep'te ofisleri bulunmaktadır. Hareket ise 21 Mart 2012 tarihinde İstanbul'da kurulmuştur. Genel Başkanlığını Ziyad Hasan, Genel Başkan Yardımcılığını Tarık Sülo Cevizci tarafından yapılan Hareket, Suriye Ulusal Konseyi içinde 3 Türkmen temsilci yerleştirebilmiştir. Halep merkezli olan Hareket'in çeşitli yan kuruluşları da bulunmaktadır. Kitle ve Hareket'i biraraya getiren yapı ise Suriye Türkmenleri Platformu olmuştur. Platform'da bir Türkmen Meclisi kurulması kararlaştırılmıştır. 29-31 Mart 2013

⁴ Irak Şam İslam Devleti isimli terör örgütü.

⁵ Demokratik Birlik Partisi isimli terör örgütü.

tarihinde yapılan ikinci toplantı sonrasında Suriye Türkmen Meclisinin tüzüğü, 39 kişiden oluşması ve 9 kişilik bir Yönetim Kurulu seçilmesi kabul edilmiştir (Orhan, 2013: 98-101).

Suriye Türkmen Meclisi, Mart 2013'de kurulmuştur. 360 delegeesi bulunmakta ve bu Türkmenlerin yaşadığı yerlere ve nüfus oranlarına göre belirlenmektedir. 360 delegee arasından 42 kişilik bir Meclis oluşturulmaktadır. Halep'e 10, Lazkiye'ye 7, Hama-Humus-Tartus'a 6, Golan-Şam'a 3 ve Rakka'ya 2 delegenin ayrıldığı Meclis'te 13 kişilik bir Yürütme Kurulu görev yapmaktadır. STM Başkanlığı görevini Abdurrahman Mustafa, Başkan Yardımcılığı görevini Zeki Mustafa Türkmen ve Tarık Sülo Cevizci, Meclis Genel Sekreterliğini ise Emin Bozoğlan yerine getirmektedir (www.suriyeturkmenmeclisi.org).

3. Türk Dış Politikasında Suriye Türkmenleri

Suriye Türkmenleri'nin Türk dış politikasının inceleme alanına girmesi, Arap Baharının başlamasından kısa bir süre sonra Suriye'de çatışmaların baş göstermesiyle birlikte ifade edilebilir. Hatta Suriye iç savaşının başlamasından sonraki ilk birkaç yıl içinde çok fazla Türkmen lafzına rastlamak mümkün değildir. Ancak çatışmaların Türkmenlerin yaşadığı bölgelere sıçraması, etnik ve mezhebi kimliklerin ön plana çıkması, Suriye muhalefeti içindeki bazı grupların radikal örgütlere intisabı sonucu işbirliği yapılacak, güven telkin edecek gruplarla hareket etme ihtiyacı, Türk kamuoyunun baskısı ve Türkmenlerin sahadaki çatışan birçok aktörün hedefi haline gelmesi (Rusya, Rejim güçleri, İran'dan gelen milisler, PYD, IŞİD) Türkiye'nin dikkatini ve ilgisini Türkmenlerin üzerine odaklanması sonucunu beraberinde getirmiştir. Aynı zamanda, Türkmenlerin yaşadığı sorunlar ve insani ihtiyaçların karşılanması hususunda Türkiye, savaş boyunca desteğini açıkça göstermektedir. Suriye Türkmenlerinin örgütlenmesi ve Suriye muhalefeti içinde kabul edilen bir aktör haline dönüşmesi bağlamında Türkiye'nin oynadığı rol yadsınamaz bir hakikat olduğu dile getirilebilir. Özellikle Türk karar vericilerin, Suriye Türkmenlerinin örgütlenmesi, Suriye muhalefeti içindeki konumları ve Türkmenlerin insani ihtiyaçları konularındaki söylemleri, Türk dış politikasında Suriye Türkmenleri meselesinin özünü oluşturmaktadır. Bundan önce, Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkilerinin son on yılını incelemek yararlı görülmektedir. Zira ikili ilişkilerdeki değişimler Türkmenleri etkilemekte ve Türk dış politikasının inceleme nesnelere birine dönüştürmektedir.

Türkiye-Suriye ilişkileri, geçmişten günümüze kadar çeşitli krizler tarafından şekillendirildiği görülmektedir. Daha önce belirtildiği üzere, 1957 Suriye Bunalımı, Su, Hatay ve PKK sorunları ilişkilerin temelini oluşturmaktayken, 1998 Adana Mutabakatı ve teröristbaşı Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra iki ülke ilişkilerinde iyileşme süreci başlamıştı. Bu süreçte karşılıklı ziyaretler, Suriye'nin PKK terör örgütüyle mücadelede Türkiye'yi destekleyen çeşitli adımlar atması (PKK'lı teröristlerin Türkiye'ye iadesi, PKK irtibat bürolarının kapatılması ve askeri operasyonlara izin verilmesi gibi), su konusunda yapılan anlaşmalar ve Türk dış politikasında Davutoğlu etkisi çerçevesinde yumuşak güç unsurlarının kullanılması sonucunda Suriye ile geliştirilen stratejik ilişkiler (Serbest Ticaret Anlaşması, Vize Muafiyeti, ortak Bakanlar Kurulu toplantısı, öğrenci transferleri ve liderler arasında samimi ilişkiler kurulması gibi), bu iyileşme sürecinin ileri bir boyuta dönüştüğünü göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Ancak bu süreç, 2011 yılına kadar devam etmiş, dönemin Başbakanı Erdoğan'ın Beşar Esad'a karşı halkının sesini dinlemesi telkini ve Suriye'de başlayan iç savaşla birlikte ikili ilişkiler bozulmuştur. Suriyeli muhaliflere Türkiye'nin kapılarını açması, 2012 yılında Türk Jetinin Suriye tarafından düşürülmesi, Suriye'deki çatışmalarda yaşanan insani dramlar, mülteci akını ve terör örgütleri PYD ve IŞİD'in ortaya çıkışı, Suriye meselesinin Türk dış politikasının en önemli güvenlik sorunu haline gelmesine neden olmuştur (Ünsal, 2013: 156-163). Bunu terör örgütlerinin Türkiye'ye yönelik saldırıları, küresel ve bölgesel güçlerin Suriye

politikalarının Türkiye'nin politikaları ile çatışması ve insani dramın her geçen gün artması, Türkiye'nin askeri güç unsurunu devreye sokmasına, dolayısıyla Fırat Kalkanı, İdlip ve Zeytin Dalı Operasyonlarının yapılmasına zemin hazırlamıştır. Bu süreç, Türkmen unsurunun Türk dış politikasına girmesine vesile olmuştur.

Suriye Türkmenlerinin Türk dış politikası açısından önemli bir nesne haline dönüştüren ve karar vericilerin söylemlerinde yer almasını sağlayan başlıca gelişme Suriye iç savaşı olmuştur. Kamuoyunda ve uluslararası alanda Suriye Türkmenleri konusunun duyulmasında ise Türkmenlere yardım götüren MİT turlarının fettullahçı terör örgütü (FETÖ) tarafından durdurulması ve 2015 yılında Rusya'nın Türkmendağı bölgesine yaptığı saldırıların etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkmenlerin Suriye iç savaşının patlak vermesiyle birlikte ortaya çıkan birtakım sorunları (Siyasal ve askeri örgütlenmeleri, Suriye muhalefetine etkin bir aktör olma hedefleri gibi) ile Fırat Kalkanı ve İdlip Operasyonları sonrasında Astana ve Soçi Zirveleri sonrasında Türkmenlerin durumu konuları da Türk dış politikasını yakından ilgilendiren gelişmeler olmuş, böylece Suriye Türkmenleri Türk karar vericilerin söylemlerinde yer bulmuşlardır. Bu çerçevede kronolojik olarak Suriye Türkmenlerinin Türk dış politikasındaki önemine ve Türk karar vericilerin belirtilen konular çerçevesinde resmi açıklamalarını incelemek faydalı görülmektedir.

Türk kamuoyunun Suriye'deki Türkmen varlığından haberdar olması, 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşının başlamasına müteakip gerçekleşmiştir. Daha önceleri bazı milliyetçi-Türkçü sivil toplum kuruluşları ve siyasi partilerin Suriye Türkmenleri hakkında çeşitli bilgilere sahip olmalarına karşın toplumsal anlamda Suriye'de yaşanan çatışmalar ve mülteci akınının başlaması, bu konunun öğrenilmesini sağlamıştır. Bu süreçte Temmuz 2012'de Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Kanal 24'te yayınlanan programda ilk defa Suriye'de yaşayan Türkmen varlığından bahsetmesi, Suriye'nin kuzeyinde sadece Kürtlerin değil, çok sayıda Türkmen'in ve Arab'ın da yaşadığını belirtmesi önem arz etmektedir (Ergin, 2012). Aynı yılın Aralık ayında İstanbul'da toplanan ilk olma özelliğini taşıyan Suriye Türkmenleri Platformu'nun toplantısından sonra Başbakan Erdoğan Dolmabahçe Sarayında Suriyeli Türkmenler ve Türkmenlerin Onursal Başkanı olarak görülen dönemin MHP Grup Başkanvekili Mehmet Şandır'la bir görüşme gerçekleştirdi (www.sabah.com). Böylece, hem Suriyeli Türkmenlerle devlet ricali arasındaki ilk resmi görüşmeler başlamış oldu, hem de Türkmenlerin siyasi örgütlenmelerinin temelleri atıldı. Ayrıca Suriye Türkmenleri Platformunda Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu bir konuşma gerçekleştirdi:

Çok acılar çektiğinizi biliyorum, Suriye ilk gittiğim dönemlerde Türkmen kardeşlerimizin özellikle Türkçe konuşmaktan nasıl çekindiklerini, bilseler bile ağızlarından acaba Türkçe kaçır mı diye korktuklarını, titrediklerini bizzat biliyorum. Çok zorladığımız zaman Halep sokaklarında Türkçe konuşmaya başladıklarını da hatırlıyorum. Akademik hayatta da Suriye Türkmenleriyle ilgili ciddi çalışmalar, akademik çalışmalar okudum ve yaptım. Ortadoğu tarihiyle birlikte Suriye'nin tarihini yakından bilenler bilirler ki, Türkmenler Suriye'nin, Irak'ın asli unsurlarıdır ve asli unsurları olarak kalmaya devam edeceklerdir. Bakın, Suriye'deki bazı köylerin, mekanların isimleri bile aslında kendi ipucunu verir. Lazkiye'de Aşağı Karamanlı var, Yukarı Karamanlı var, Halep'te, Cerablus'ta Avşariye var. Ben Konyaltım, Taşkentliyim, Taşkent'in köylerinden birin adı Avşar Köyü'dür. Avşar bir Türk boyudur. Halep'te Avşariye köyü var. Bayır-Bucak'ta Bayır-Bucak, Telkala, Humus'ta Kayı Köyü var, Kayı Boyunun temsilcisi. Bütün isimleriyle, o köklü kültürüyle Hama'da, Golan'da, Kuneytra'da, Bayır-Bucak'ta, Lazkiye'de, Halep'te, Rakka'da bütün Suriye'ye yayılmış Türkmen boyları aşiretleri var. Sizler asırlarca orada yaşadınız ve bundan sonra da inşallah yaşamaya devam edeceksiniz... Bu mücadelenin içinde böyle onurlu bir şekilde yer

alan Türkmenler, Suriye'nin geleceğinde de hak ettikleri yeri alacaklar. Onun için Suriye Ulusal Koalisyonu oluştuğunda daha önce Suriye Ulusal Konseyi süreçlerinde de hep Türkiye olarak biz, Suriye'nin bütün kesimlerini; Arap, Türkmen, Kürt, Sünni, Nusayri, Dürzi, Hristiyan bütün kesimlerinin bu yapılar içinde yer almasına büyük önem verdik, hepsi temsil edilsin dedik... Aziz kardeşlerim, son olarak şunu ifade etmek istiyorum: Suriye Türkmenleri olarak bu yeni Suriye'deki yerinizi alın. Bu yeri alırken birlik ve beraberliğinizi muhafaza edin. Küçük ihtilaflarla, büyük davaları küçük ihtilaflara feda etmeyin. Çok büyük bir tarihi yürüyüşün öncülerisiniz, sözcülerisiniz, o tarihi yürüyüşün içindeki saygıdeğer bir milletin temsilcilerisiniz. Konuşun, tartışın, istişare edin. Ama bir olun, birlik olun, çünkü birlik olan iri olur, bir olan diri olur. Ve şunu Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına, Türkiye Cumhuriyeti Devleti adına size şu taahhütte bulunuyoruz ki, siz bir olduğça, siz birlik olduğça Türkiye Cumhuriyeti her zaman yanınızda olacak. Suriye'deki kardeşlerinizle, Arap kardeşlerinizle, Kürt kardeşlerinizle, Nusayri, Dürzi, Hristiyan kardeşlerinizle birlikte yeni bir Suriye inşa edin (www.mfa.gov.tr).

Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Suriye'deki Türkmen varlığını Türkiye ile mukayese ederek, Oğuz boyları ve yer isimleri temelinden Suriye Türkmenleri ve Türkiye arasındaki kültürel birlik ve soy bağı üzerinden hareketle kurguladığı konuşmasında Suriye Türkmenlerinin teşkilatlanmalarının önemine değinmekte ve bunu hayata geçirmelerini talep etmektedir. Ancak bir taraftan Suriye'de yaşayan bütün halklarla (Arap, Kürt, Dürzi, Sünni, Nusayri, Hristiyan) Türkmenlerin birlikte hareket ederek Suriye'nin geleceğinde söz sahibi olmalarının önemini vurgulayan Davutoğlu, diğer taraftan aynı halklarla Türkiye ve Türkmenlerin kardeş olduğunu belirterek, Suriye toplumunu oluşturan bütün halklarla birlikte Suriye'nin istikbalinin inşa edileceğini belirtmiştir.

Bu süreçte siyasal hareketlerini oluşturan Suriye Türkmenleri, Türkiye'nin de desteğiyle, Mart 2013'de Suriye Türkmenleri Meclisini kurdular. Suriye Türkmenleri Meclisi kuruluş toplantısında Dışişleri Bakanı Davutoğlu şunları dile getirmiştir:

Her milletin tarihinde dönüm noktaları vardır. Suriye de şu anda böylesine bir tarihi dönemeçten geçmektedir Bu tarihi dönüm noktasında Suriye Türkmenleri imtihanlarını en iyi şekilde verdiler. Diğer Suriyeli Arap, Kürt, Sünni, Nusayri, Dürzi, Çerkez, bütün kardeşleriyle birlikte imtihanlarını en güzel şekilde verdiler. Çünkü onlar zulme karşı boyun eğmediler... Aramıza hangi sınırı çekerlerse çeksinler, hangi duvarı örerlerse örsünler, hangi zulmü yaparlarsa yapsınlar, Anadolu'yu Suriye'den, Türkiye'yi Suriye'den, Halep'i Antep'ten, Toros Türkmenlerini, Suriye Türkmenlerinden ayırmak mümkün değildir... Ebediyen bir olacaklardır.... Bütün Türkmen kardeşlerim, ki ben de bir Yörük'üm, Toros Türkmeniyim, onun için beyitlerinizi yüreğimde hissederim. Onun için benim babaannemin ağıtları ile geçen toplantıda, 11 Aralık'ta dinlediğimiz o güzel Bayır Bucak ağıtları aynı ağıtlardır. Ve onun için Baba Amr'da, o güzel Türkmen mahallesinde, beldesinde, Humus'ta o büyük katliam yaşandığında o gece uyumadım... Suriye bütün Ortadoğu'nun küçük hülasesi gibi değişik etnik kökenden, mezhepten, dinden kardeşlerimizin birarada yaşadığı bir coğrafyadır. Biz Müslümanı Hristiyandan, Sünniyi Nusayriden, Aleviden, Dürziden, Arabi Kürtten, Kürdü Türkmenden, Türkmeni Araftan ayır etmedik, etmeyeceğiz. Her bir grup kendi içinde yapılabilir, kendi içinde geleceğinin çalışmalarını yürütebilir. Ama sizden, siz Suriyeli Türkmen kardeşlerimizden 4 temel ricamız var... Bir,

birliğinizi muhafaza edin. İki, Suriye Ulusal Koalisyonunda hak ettiğiniz yeri alın. Üç, Suriye yönetiminin geleceğinde etkin rol alabilmek için şimdiden hazırlanın. Dört, Suriye ile Türkiye arasında ebedi dostluk köprüsü olun, Ortadoğu'nun çimentosu olarak yeni Ortadoğu'da, yani halkların, ülkelerin, mezheplerin, dinlerin, ırkların, barış içinde yaşadığı yeni Ortadoğu'da üstünüze düşen görevi alın. Ben size güveniyorum (www.mfa.gov.tr).

Davutoğlu, Halep, Antep, Toroslar ve Bayır-Bucak üzerinden kurguladığı coğrafi birlikteliği kendisinin de Türkmen kökenlerini vurgulamasıyla birlikte kültürel-etnik yakınlık temelinde bir diskur geliştirdiği görülmektedir. Bunun yanında, daha önceki konuşmasında olduğu gibi Türkmenler ile Suriye'nin diğer halkları arasında herhangi bir ayrımcılık yapmadıklarını ve bu halkların birbirlerinden ayrılmaması gerektiği üzerinde duran Davutoğlu, Suriye Türkmenlerinden çeşitli taleplerde bulunmakta ve bu talepler Türkiye'nin Suriye politikasıyla uyum göstermeleri ve Suriye Türkmenlerinin kendi aralarında güçlü bir yapı inşa etmeleri üzerinde odaklanmaktadır.

Suriye Türkmenleri, siyasi organizasyonlarını oluşturup Suriye muhalefeti içinde kendilerine yer bulmalarına karşılık iç savaşta yaşanan birtakım gelişmeler sahada çarpışan Türkmenleri zor durumda bırakmaktaydı. Özellikle IŞİD ve PYD gibi terör örgütlerinin güç kazanması, Rejim güçlerinin Rusya'nın desteğiyle kaybettiği toprakları geri almaya başlaması bu olumsuz gelişmelerin başında yer almaktadır. Ayrıca bu durum Türkmenlerin silah ve insani ihtiyaçlarının artmasına yol açmıştı. İşte bu süreçte yaşanan bir hadise Suriye Türkmenleri isminin uluslararası alanda duyulmasına yol açtı. 1 Ocak 2014'te Hatay'da ve 19 Ocak 2014'te Adana'da Milli İstihbarat Teşkilatına (MİT) ait olduğu bilinen tırların Fetö mensupları tarafından durdurulmasından sonra Türkiye Cumhuriyetine ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik küresel anlamda "IŞİD'e yardım ediyor" iddialarının dolaşıma sokulmasına vesile olan "MİT Tırları" olarak bilinen bu olayın ardından yapılan açıklamalarda tırların Türkmenlere yardım götürdüğünün ifade edilmesi önem arz etmektedir. Bu minvalde Cumhurbaşkanı Erdoğan şunları ifade etmişti:

MİT TIR'ları ihanetini biliyorsunuz değil mi? Hala utanmadan, sıkılmadan bunları gazetelerine başlık yapanlar var. İşte o tırlar bizim Bayırbucak Türkmenlerine yardım götüren TIR'lardı. Bazıları diyor ki, 'Başbakan Erdoğan, diyordu ki, onların içinde silah yok' yahu varsa ne olacak, yoksa ne olacak? Bayırbucak'ta sadece Türkmenler vardır. 'DAEŞ'i vuruyoruz' diyerek Bayırbucak Türkmenleri vurulmaktadır. Bu saldırılar Esed'i ayakta tutma çabasıdır. Ne diyoruz biz? 'Oraya insani yardım götürüyoruz.' Kim onlar? Mağdur, mazlum, bizim Bayırbucak Türkmen kardeşlerimiz. Ülkemizin, hükümetimizin ve şahsımın aleyhine bir algı oluşturmak adına bu yardımları sabote edenleri milletimizin asla affetmeyeceğine inanıyorum. Türkmenlere saldırıyı şiddetle kınıyoruz. Orada bizim akrabalarımız var (www.yeniakit.com).

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, MİT tırlarının Bayırbucak Türkmenlerine yardım götürdüğünü belirtirken kullandığı "akrabalık" metaforu, soy mitinin Türkiye'nin Suriye Türkmenlerine yönelik yaklaşımında etkili olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte bu olayın, hem Türkiye Cumhuriyetine, hem de Suriye Türkmenlerine zarar verdiği Cumhurbaşkanı tarafından dile getirilmiştir. Benzer bir ifadeyi Suriye Türkmenlerinin sahadaki askeri birliklerinden biri olan Sultan Abdülhamit Han Tugayı Komutanı Ömer Abdullah da kullanmış, MİT tırlarının Türkmenlere yardım getirdiğini ve bu olayın yaşanmasının kendilerine çok fazla zarar verdiğini belirtmiştir (www.trthaber.com). Suriye Türkmen Meclisi Başkanı Abdurrahman Mustafa, MİT Tırları hadisesinin ortaya çıkmasının nedeni olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yıpratılmak istenmesi olarak yorumlarken, tırların Türkmenlere yardım götürdüğünü ve Suriye

Türkmenlerinin Türkiye'nin iç meselesi olduğunu dile getirmiştir (www.suriyeturkmenmeclisi.com).

Bu dönemden itibaren Suriye Türkmenlerinin yaşadıkları bölgelere yönelik, özellikle de Hatay'ın yanı başında bulunan Türkmendağı bölgesine yönelik, Rejim güçleri ve Rus savaş uçakları tarafından ağır bir saldırı başlatıldı. Saldırıların sonucu yüzlerce sivil Türkmen hayatını kaybederken binlerce Türkmen Hatay'ın Yayladağı ilçesinde bulunan sınıra gelmek zorunda kaldı (www.haberturk.com). Bu durum, Suriye krizinde farklı noktalarda bulunan Türkiye-Rusya Federasyonu ilişkilerinde gerilime yol açtı. 20 Kasım 2015'te Bayırbucak bölgesinde bulunan Türkmen köylerine ve sivil Türkmenlere yapılan saldırıların sonlandırılması ve Türkiye'nin bu duruma tepkisinin iletilmesi amacıyla Rusya'nın Ankara Büyükelçisi Andrey Karlov Dışişleri Bakanlığına çağırıldı (www.mfa.gov). Bu gerilim, 24 Kasım 2015 tarihinde Türk sınırı ihlal eden Rus jetinin düşürülmesiyle doruk noktasına ulaştı (www.ntv.com). Böylece iki ülke arasında ilk etapta sert demeçler ile başlayan süreç, diplomatik yaptırımlarla devam etti ve savaş senaryolarının dillendirilmesine yol açan krizler silsilesinin fitilini ateşledi. Uçak Krizinin öncesinde Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Davutoğlu'nun demeçleri, bu olay özelinde Türkiye'nin Suriye Türkmenlerine yönelik yaklaşımını göstermesi bakımından önemlidir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Rusya'nın Türkmenlere yönelik hava saldırılarından sonra şunları dile getirmişti:

Suriye'de de diyorlar ki 'Biz DAEŞ'e karşı orada bir mücadele veriyoruz'. Hayır, Rusya şu anda DAES'e karşı Suriye'de mücadele vermiyor. Tam aksine orada ılımlı muhalefete karşı, hepsinden öte bizim Türkmen soydaşlarımıza yoğun bir şekilde işte Türkmen dağlarında... Dün Bayırbucak Türkmenlerini kabul ettim, temsilcilerini kabul ettim. Onlarla görüşmem oldu. Hepsi açıkça bunları anlatıyorlar. 'Yoğun bir şekilde şu anda bizim köylerimizi vuruyorlar' diyorlar. Yapılan iş şu anda bu ve maalesef ciddi manada bir dezenformasyonla dünya aldatılmak isteniyor (www.aljezeera.com).

Başbakan Davutoğlu ise bu konuyla alakalı şu açıklamaları yapmıştı:

İlgili birimlerimizle değerlendirmeler yaptık. Bu saldırı dahi, Suriye rejiminin ne kadar kanlı ve barbar olduğunu ortaya çıkarmıştır. Tamamıyla sivillere dönüktür... Rusya Büyükelçisi, Dışişleri Bakanlığımıza çağırıldı. Kendilerine çok açık bir şekilde, Rus kuvvetlerinin DAES'e karşı mücadele edecekse bunu DAES'a karşı yapmalarını söyledik. Yeni bir mülteci akını yaşanırsa bundan herkes sorumlu olur. Türkiye; Türkmen, Arap, Kürt ayrımı yapmadan sınırlarına yakın yerlerde sivillere yapılan saldırılara anında tepki veriyor. Bayırbucak'taki hastanede şuan 40 yaralı Türkmen tedavi görüyor. Köy köy meseleyi takip ediyoruz. Rusya tarafıyla Türkiye'nin hassasiyeti olan bölgelerin, köylerin bildirilmesi konusunda da bir görüşme oldu. Sivil halka karşı yapılan her türlü saldırıya karşıyız. Sınır boylarımızda yeni mülteci dalgası oluşturacak saldırılara zaten karşıyız. Bayırbucak Türkmenleri asırlarca orada yaşamış kardeşlerimizdir, diğer Suriyeliler gibi. Onlara dönük bu barbarca saldırıyı en şiddetli şekilde kınıyoruz ve bu konuda herkesi duyarlı davranmaya davet ediyoruz. 'Teröre karşı mücadele veriyoruz' iddiasıyla oradaki Türkmen, Arap, Kürt kardeşlerimize dönük yapılan katliamları kimse meşru kılamaz (www.turkiyegazetesi.com).

Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Davutoğlu, Rusya tarafından Türkmen bölgelerine yapılan saldırıları eleştirmektedirler. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkmenler için soydaşlık miti üzerinden Türkiye için önemli olduklarını belirtirken, Başbakan Davutoğlu kardeşlik kavramını

kullanmakla birlikte, Suriye'de yaşayan bütün grupları (Türkmenlerle birlikte Araplar ve Kürtler) bu çatı altında değerlendirmektedir. Türkmen bölgelerinin Rusya tarafından hava saldırıları ile bombalanması Türkiye tarafından bu süreçte en yüksek perdeden eleştirilmekte, Türkiye-Rusya ilişkilerinde yaşanan gerilimde birincil derecede rol oynamaktadır. Uçak Krizinin ardından Guardian gazetesinde çıkan haberde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Rusya ve Türkmenler arasında kaldığı belirtilmekte (www.theguardian.com), bu durum da Suriye Türkmenlerine verilen desteğin ve ehemmiyetin Türkiye-Rusya ilişkilerindeki etkisini gözler önüne sermektedir.

Suriye'deki Türkmen varlığını Türk kamuoyunun önüne taşıyan en güncel gelişme 24 Ağustos 2016 tarihinde başlayıp Mart 2017'de sona eren Fırat Kalkanı Operasyonu olmuştur. Bu operasyon, 15 Temmuz darbe girişiminden bir ay sonra başlaması, Suriye'nin kuzeyinde PYD-YPG terör örgütü tarafından kurulmak istenen terör koridorunu ve IŞİD'in Türkiye sınırına gerçekleştirdiği tacizleri engellemek ve ÖSO'ya gerekli destekleri sağlamak amacıyla başlatılmış, bu çerçevede olumlu sonuçlar alınmıştır (Yeşiltaş, 2017). Bunun yanında Fırat Kalkanı Operasyonu çerçevesinde Türkmen meselesinin Türk dış politikası tarafından önemli bir mesele olarak görüldüğü, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın şu ifadelerinden anlaşılmaktadır:

Bizim attığımız adım bir hedefe kilitlenmiştir. Ondan sonra doğuya yönelerek Münbiç ve Rakka'da eğer koalisyon güçleri ile müşterek adımı atarsak, bu müşterek adımla birlikte de oradaki belirli bir hedef- ki o da terörden arındırılmış bir güvenli bölge hedefidir- terörden arındırılmış bu güvenli bölgeye, özellikle ağırlıklı olarak Arap kardeşlerimiz, Türkmenler yerleşme imkânını bulacaktır. Birkaç ay önce teröristlerin cirit attığı 2 bin kilometrekarelik alanı, şu anda güven ve umut alanı olarak halletmiş durumdayız ama yeterli değil. Hedefimiz, burada en az 4-5 bin kilometrekarelik bir alanı, terörden arındırılmış, güvenli bölge haline getirmektir. Burada, ciddi sıkıntı var. Bu çalışma, şu anda devam ediyor (www.tr.sputnik.com).

Özellikle burada terörden arındırılan bölgelere Arap ve Türkmenlerin yerleştirileceği söylemi ehemmiyet arz etmektedir. Türkmenlerin Suriye'de yaşanan iç savaşta yaşadıkları bölgelerden sürülmeleri neticesinde yüzbinlercesi Türkiye'deki kamplarda hayatlarını devam ettirmektedir. Bu operasyonla birlikte güvenliği sağlanan bölgelere yine güvenilir grupların yerleştirilmesi fikri çerçevesinde Türkmenlerin güvenilir grup olarak kodlanmakta ve bu harekâtın bir parçası olarak görülmektedir. Daha önce de değinildiği üzere, Fırat Kalkanı Operasyonunda ÖSO içindeki Türkmenlerin mavi bant, diğer grupların ise kırmızı bant taktıkları belirtilmişti. Operasyon sonrasında ise Türkmenler terk etmek zorunda kaldıkları yerleşim birimlerine dönmüşlerdir.

Son olarak, Dışişleri Bakanlığı tarafından her sene başında yayımlanan ve Türk dış politikasını ilgilendiren gelişmeler hakkında malumat veren bilgi notunun son iki sayısında Suriye Türkmenleriyle alakalı şunlar yer almaktadır:

Bu anlayışla uyguladığımız açık kapı politikası çerçevesinde bugün 3 milyona yakın Suriyeli kardeşimize kucak açılmıştır. Bu rakamın 400 binini gönümüzdeki yerleri her zaman ayrı ve özel olan Suriyeli Türkmen kardeşlerimiz oluşturmaktadır. Türkmen kardeşlerimizin, ihtilaf sonrasında ortaya çıkmasına gayret ettiğimiz yeni ve demokratik Suriye'nin asli unsurlarından biri olarak hak ettikleri konuma sahip olmaları amacı doğrultusunda, Suriye Türkmen siyasi muhalefetinin çeşitli unsurlarının 2012 yılında önce Suriye Türkmen Platformu, 2013'ten bu yana ise Suriye Türkmen Meclisi çatısı altında birleşmesini teşvik ettik. Suriye Türkmen Meclisi'nin çalışmalarını desteklemeye, Suriye ihtilafının Suriyeli Türkmen kardeşlerimize etkilerini asgari düzeyde tutma gayretimize önümüzdeki dönemde de devam edeceğiz (Çavuşoğlu, 2016).

Ülkemiz ayrıca, Türkmen kardeşlerimizin, ihtilaf sonrasında ortaya çıkmasına gayret edilen yeni ve demokratik Suriye'nin asli unsurlarından biri olarak hakettikleri konuma sahip olmaları amacı doğrultusunda Suriye Türkmen Meclisi'nin çalışmalarını desteklemeye ve Suriye ihtilafının Suriyeli Türkmen kardeşlerimize etkilerini asgari düzeyde tutmaya yönelik çabalarına devam etmektedir (Çavuşoğlu, 2017).

Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan metinlerde Suriye Türkmenleriyle ilgili olarak ön plana çıkan söylemler, Türkmenlerin demokratik Suriye'nin inşasında etkili bir konumda olmalarının istendiği, Suriye'de yaşanan çatışmalardan kaynaklı sorunlarda Türkiye'nin Türkmenlere yardım etmeye devam edeceği, Suriye Türkmen Meclisinin çalışmalarının destekleneceği ve Türkmenlerin örgütlenmesi meseleleridir. Ayrıca Türkmenler için “kardeş” metaforunun kullanılması, Türkiye açısından “özel” ve “ayrı” bir yere sahip olduklarının belirtilmesi, soy mitinin önemli bir yansıması olarak görülebilir.

Sonuç

Dış politikada karar verme sürecinde etnisite unsurunun etkisi bağlamında iki durum söz konusu olmaktadır. Bunlardan birincisi, irredentizm olgusunun önplana çıkması durumudur. Yani ortak etnik köken sebebiyle soydaş topluluğun yaşadığı bölgeleri anavatana katmaya çalışmak ve etnik yakınlığa sahip olunan grupla tek bir siyasal organizasyon altında bir araya gelmektir. İkinci olarak, başka bir devlet çatısı altında yaşayan ortak etnik kökene sahip olunan grubun siyasi, ekonomik ve kültürel haklarını savunmak, bu temelde onların yaşadığı ülke ile sürdürülen diplomatik ilişkilerde etnisite unsuruna ağırlık vermektir. Bu haliyle, ortak etnik kökene sahip olunan grubun yaşadığı ülke ile yaşanan ilişkilerde, bazen çatışma ve gerilim, bazen de yakın ilişkiler kurulmaktadır. Bu durumu etkileyen en önemli faktör, etnik yakınlığa sahip olunan grubun idaresi altında yaşadığı devletin bu gruba olan yaklaşımı oluşturmaktadır. Eğer o devlet, akrabalarınıza (etnik yakınlık anlamında kullanılmaktadır) yönelik sert ve asimilasyonist tavırlar içindeyse çatışma ve gerilimler yaşanmaktadır. Tam tersi düşünülecek olursa, o devlet ile iyi ilişkiler geliştirilmekte ve bu ilişkilerin temelinde orada yaşayan soydaşlar bulunmaktadır.

Bu teorik yaklaşım bağlamında Türk dış politikasında Suriye Türkmenleri meselesi incelenecek olursa, karar vericilerin söylemleri ve Suriye Türkmenlerini ilgilendiren meselelere bakmak faydalı görülmektedir. Bu çerçevede Suriye Türkmenleri meselesi Türk dış politikası için yeni bir olgu/sorun olduğu söylenebilir. Çünkü Suriye'de yaşayan soydaşlar konusu Suriye iç savaşından sonra karar vericilerin söylemlerinde görülmeye başlanmıştır. Bununla birlikte Suriye Türkmenleriyle alakalı söylemler ve politik davranışları şekillendiren en önemli hususlar, Suriye iç savaşı ve bu savaş sırasında bölgede yaşanan küresel ve bölgesel güçler arasındaki ilişkilerin dönüşümü, çatışma sahasındaki durum ve Türkiye'nin güvenlik sorunudur. Bu etmenler, Türk dış politikasındaki hâkim kimlik paradigmasını şekillendiren karar vericilerin söylemlerinde ve dış politikada yaşanan gelişmelerde görülebilmektedir.

Çatışmaların başlamasından sonra Suriye Türkmenleriyle alakalı karar vericilerin söylemlerinde ilk etapta görülen mesele Türkmenlerin siyasi örgütlenmeleridir. Bu çerçevede Türkmenler ile Türkiye arasındaki soy miti kullanılmakla (Eski Dışişleri Bakanı ve Başbakan Davutoğlu'nun kendisinin de Türkmen olduğunu belirtmesi, Suriye'nin çeşitli bölgelerinde bulunan Türkmen köylerinin isimleri ile Türkiye'deki köy isimleri arasındaki Oğuz boyları benzerliği, Halep'te Türkçe konuşulması, Suriye Türkmenlerinin Anadolu Türklüğünün devamı olması ve bölgede Türkmenlerin asli unsurlardan biri olması) birlikte Türkiye'nin bölgede yaşayan herkesi (Arap, Kürt, Nusayri, Dürzi, Çerkez) kardeş olarak gördüğünün

vurgulanması, Türkiye'nin Türkmenler özelinde bir Suriye politikası geliştirmesinden ziyade İslami kimlik tasavvurunun ve Türkmenlerin Suriye muhalefeti içinde etkili bir unsur haline getirme isteğinin bir sonucudur. Böylece Türkmenler, hem etkili bir aktör haline dönüşüp kendi haklarını koruyabilecek ve yeniden kurulacak Suriye siyasetinde söz sahibi olabilecek, hem de sahada Türkiye ile hareket edebilecek bir güç oluşturabilecekti. Bu yüzden daha sonra Türkiye'nin destek ve teşvikiyle Suriye Türkmenleri siyasi organizasyonlarını ve kendi Meclislerini Türkiye'de kurulması sağlandı. Bununla birlikte Türkiye, Suriye rejiminin saldırıları altında varlık mücadelesi veren Türkmenlere askeri yardımlarda bulunduğu da bilinmektedir. Bunun kamuoyu tarafından öğrenilmesi "MİT Tırları" hadisesi neticesinde olmuştur. Terör örgütü Fetö tarafından Türkiye'nin ve dolayısıyla o dönem Başbakanlık görevini yürüten Erdoğan'ın IŞİD/DEAŞ terör örgütüne yardım ettiğine ilişkin uluslararası kamuoyunda algı oluşturmaya çalışılmıştı. Olayın aslı ise tırların Türkmenlere yardım götürmesiydi. Erdoğan bu durumu dile getirmiş ve Türkmenleri söyleminde "soydaş" olarak kodlamıştır. Benzer bir durum Türkmenlerin yaşadığı bölgelere yönelik Rusya'nın saldırıları sonrasında da görülmüş, Cumhurbaşkanı Erdoğan bu durumu eleştirerek "bizim Türkmen soydaşlarımız" söylemini kullanmıştır. Başbakan Davutoğlu ise "siviller" söylemini kullanmayı tercih etmiş ve Türkmenlerle birlikte Araplar ve Kürtlerin de zarar gördüğünü belirtmiştir. Bu süreçte Türk kamuoyunda ve karar vericilerin söylemlerinde Türkmen hassasiyetinin çok daha fazla arttığı görülmekte, bunun temelinde ise Suriye iç savaşında Rusya'nın operasyonel anlamda bölgede etkinliğini arttırması ve Rejimin güç kazanmasıyla birlikte muhaliflerin alan üstünlüklerini kaybetmesi ve Türkmen yerleşimlerinin çatışma sahalarına dönmesi etkili olmuştur.

Suriye iç savaşında aktörler arasındaki ilişkinin dönüşümü ve çatışma sahasında yaşanan değişimlerin yanında Türkiye'nin yaşadığı güvenlik sorunları (Terör örgütleri PYD-YPG ve IŞİD'in Türkiye'ye yönelik saldırıları, terör örgütü Fetö'nün darbe girişimi, Suriye rejiminin ılımlı muhaliflerin yaşadığı yerlerde gerçekleştirdiği katliamlar sebebiyle mülteci akınının artması gibi) sebebiyle Türkiye Fırat Kalkanı Operasyonu ile askeri anlamda Suriye topraklarına girmek zorunda kaldı. Bu durum, Türkiye'nin terörden temizlediği alanlarda yaşayan gruplardan biri olan Türkmenler açısından olumlu sonuçlar üretti. Ancak burada önemli bir söylem dikkat çekmektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Fırat Kalkanı Operasyonu ile temizlenen bölgelere Arapların ve Türkmenlerin yerleştirilebileceği söylemi, güvenlik-kimlik ilişkisi bağlamında Arapların ve Türkmenlerin güvenli görülen kimlikler olarak kodlandıklarını işaret etmektedir. Burada özellikle YPG-PYD terör örgütünün Suriye'nin kuzeyini kontrol altına alarak bölgeyi Kürtleştirmeye çalışması, Kürt koridoru ve devletin kurulacağına ilişkin duyulan endişe, bu söylemin ve politik davranışın biçimlenmesinde etkili olmuştur.

Nihayetinde, karar vericilerin söylemleri ve dış politikadaki davranışlar analiz edilecek olursa, Türkiye'nin Suriye Türkmenlerine ilişkin politikasında irredentizmin etkili olmadığı görülmektedir. Çünkü Suriye Türkmenleri meselesi Türk dış politikası için 6-7 yıllık bir maziye sahiptir. Ayrıca Türkiye'nin soydaşların yaşadığı toprakları anavatana katma gibi bir dış politika geleneği ve arzusu da bulunmamaktadır. Ortak İslam çatısı altında kardeşçe yaşam vurgusu karar vericilerin söylemlerinde güçlü bir şekilde vurgulanmaktadır. Burada, hem Türkiye'nin irredentist politikalar izleme araçlarına ve gücüne sahip olmamasının, hem de Suriye Türkmenlerinin nüfus itibarıyla Araplar ve daha sonra Kürtler kadar yoğunluğa sahip olmamaları, savaş öncesinde herhangi bir siyasi ve askeri organizasyonlarının bulunmaması ve Suriye'nin dağınık halde yaşamalarının etkileri bulunmaktadır. Buna karşın Suriye Türkmenleriyle alakalı söylemlerde "akraba" metaforunun kullanılması, ortak Oğuz-Türkmen kültürü ve kökenlerine yapılan vurguların bulunduğu da görülmektedir. Burada teorik bağlamda ikinci niteliğin, ortak etnik grubun siyasi, ekonomik ve kültürel haklarını korumaya yönelik yaklaşımın etkili olduğu söylenebilir. Çünkü Türk karar vericilerin söylemlerinde ve Dışişleri

Bakanlığı metinlerinde Suriye'nin geleceğinde Türkmenlerin söz sahibi olmaları ve Suriye muhalefetine güçlü bir aktör olarak yer almaları meselesi belirtilmiş, bu minvalde Türkiye'nin teşvikiyle Türkmenler siyasi organizasyonlar kurmuşlardır. Yine Suriye iç savaşında insani dramların yaşandığı Türkmen bölgelerine Türkiye'den yapılan yardımlar ve Türkmenlere yönelik saldırılar karşısında Türkiye'nin sesini yükseltmesi, bu durumu kanıtlar niteliktedir. Sonuç itibariyle, söylemler ve politik davranışlar temelinde Türk dış politikasında karar verme sürecinde Suriye Türkmenleri meselesi, konjonktürel gelişmelerin de etkisiyle, Türkmenlerin siyasi, ekonomik ve kültürel haklarını savunma ve güvenliklerini sağlamaya çalışma yöneliminin etkili olduğu ifade edilebilir. 30 Ocak 2018 tarihinde yapılan Soçi Zirvesinde Türkmenlerin Türkiye tarafından temsil edilmesi, bu yaklaşımı desteklemektedir. Ancak bu teorik yaklaşımın, dolayısıyla etnik yakınlığın Türk dış politikasında karar verme sürecindeki etki ya da etkilerinin, Türkiye'nin yakın çevresinde yaşayan Irak Türkmenleri, Karabağ Sorunu, Batı Trakya Türkleri, İran'ın hâkimiyeti altında bulunan Güney Azerbaycan ve Kırım Sorunu temelinde test edilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Akdevelioğlu, Atay ve Ömer Kürçüoğlu (2011), "1919-1923: Kurtuluş Yılları", Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası Cilt 1: 1919-1980*, İletişim Yayınevi, İstanbul, s. 149-150.
- Aktürk, Şener (Şubat-Nisan 2008), "Türk Siyasetinde Etnik Hareketler: 1920-2007", *Doğu-Batu*, Sayı 44, ss. 43-74.
- Al Jazeera Türk, "Erdoğan'dan Rusya'ya: Ukrayna'ya Gürcistan'a çağırıldınız mı?", 08.01.2016, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/erdogandan-rusyaya-ukraynaya-gurcistana-cagirildiniz-mi>, (03.01.2018).
- Ambrosio, Thomas (2001), *Irredentism: Ethnic Conflict and International Politics*, Praeger Publishing, Connecticut.
- Bademci, Ali (2014), *Suriye'de Türkmenler ve Bayır-Bucak*, Ötüken Neşriyat, 2014, İstanbul.
- Baguirov, Adil (Kış 2008), "Nogorno-Karabakh: Basis and Reality of Soviet-Era Legal And Economics Claims Used to Justify the Armenia-Azerbaijan War", *Caucasian Review Of International Affairs*, Cilt 2, Sayı 1, ss.11-24.
- Campbell, David (1996), *Writing Security: United States Foreign Policy and Politics of Identity*, University of Minesota Press, Minneapolis.
- Clark, Brenton (2012) "Iranian Foreign Policy Towards Tajikistan and Afghanistan During the Ahmedinejad Presidency: The Rising Salience Of Persian National Identity", *OAKA*, Cilt 7, Sayı 13, ss. 73-105.
- Clarke, Micheal ve Brain White (1989), *Understanding Foreign Policy: The Foreign Policy Systems Approach*, Edward Elgar Publishing, Aldershot.
- Cleveland, William (2008), *Modern Ortadoğu Tarihi*, Agora Kitaplığı, İstanbul.
- Çavuşoğlu, Mevlüt (2016), "2017 Başında Dış Politikamız", *Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı*, http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2017-yili-basinda-dis-politikamiz.pdf, (10.01.2018).
- Çavuşoğlu, Mevlüt (2017), "2018 Yılına Girerken Girişimci ve İnsani Dış Politikamız", *Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı*, http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2018-yilina-girerken-girisimci-ve-insani-dis-politikamiz.pdf, (10.01.2018).

- Dağ, Ahmet Emin (2015), *Emeviler'den Arap Baharı'na Halep Türkmenleri*, Taşmektep Yayınları, İstanbul.
- Düzgüt, Sinem Aydın (Bahar 2011), "Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Post-Yapısalcı Bir Yaklaşım: Almanya Örneğinde Dış Politika ve Söylem Analizi", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 8, Sayı 29, ss. 49-70.
- Efegil, Ertan (2012), "Türk Dış Politikasında Karar Verme Sürecini Etkileyen Faktörler", Ed. Ertan Efegil ve Rıdvan Kalaycı, *Dış Politika Teorileri Bağlamında Türk Dış Politikasının Analizi Cilt 1*, Nobel Yayınları, Ankara, ss. 83-105.
- Erendor, Metin (2016), *Suriye ve Türkmenler*, Bilgeoğuz Yayınevi, İstanbul.
- Ergin, Sedat, "Erdoğan Suriyeli Türkmenler Dosyasını Açtı", *Hürriyet*, 28.07.2012, <http://www.hurriyet.com.tr/erdogan-suriyeli-turkmenler-dosyasini-acti-21085947>, (29.12.2017).
- Erkal, Mustafa E. (Temmuz-Ağustos 2001), "Etniklik ve Etnik Grup Kavramları Üzerine", *Türkiye ve Siyaset*, Sayı 3, 33-40.
- Eşref, Ahmed (2009), "İran'da Ulusal ve Etnik Kimlik Krizi", Ed. Hamid Ahmedi, *İran: Ulusal Kimliğin İnşası*, Çev. Hakkı Uygur, Küre Yayınları, İstanbul, ss. 89-123.
- Evre, Bülent (2007), "Bir Düşünüş Biçimi Olarak Post-Modernizm ve Temel Parametreleri", *Akdeniz İİBF Dergisi*, Cilt 7, Sayı 13, ss. 1-23.
- Fırat, Melek ve Ömer Kürkçüoğlu (2011), "1945-1960: Batı bloku Ekseninde Türkiye-1", Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası Cilt 1: 1919-1980*, İletişim Yayınevi, İstanbul, s. **629-632**.
- Fırat, Melek ve Ömer Kürkçüoğlu (2011), "1980-90: Batı Bloku Ekseninde Türkiye-2", Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası Cilt 2: 1980-1990*, İletişim Yayınevi, İstanbul, s. **129-149**.
- Füzesi, Julianna C. E. (2006), "Explaining Irredentism: The Case of Hungary and Its Transborder Minorities In Romania and Slovakia", *London School of Economics and Political Science*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Londra.
- Guardian*, "Turkey caught between aiding Turkmen and economic dependence on Russia", 24.11.2015, <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/24/turkey-caught-between-aiding-turkmen-and-economic-dependence-on-russia>, (03.01.2018).
- HABERTÜRK*, "Rusya Vuruyor, Esad Türkmenleri Sürüyor", 23.11.2015, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1157114-rusya-vuruyor-esad-turkmenleri-suruyor>, (02.01.2015).
- Hatzopoulos, Pavlos (2008), *The Balkans Beyond Nationalism and Identity: International Relations and Ideology*, I. B. Tauris, London.
- Hürriyet*, "Doğu Halep'in yüzde 90'dan fazlasında kontrol Suriye rejiminde", 12.12. 2016, <http://www.hurriyet.com.tr/dogu-halepin-yuzde-90dan-fazlasinda-kontrol-suriye-rejiminde-40304664>, (09.10.2017).
- Hürriyet*, "İşte Kırmızı ve Mavi Bantların Sırrı", 24.08.2016, <http://www.hurriyet.com.tr/iste-kirmizi-ve-mavi-bantlarin-sirri-40206797>, (09.10.2017).
- İçduygu, Ahmet (Mart-Nisan 1995) "Çokkültürlülük: Türkiye Vatandaşlığı Kavramı İçin Toplumsal Bir Zemin", *Türkiye Günlüğü*, Sayı 33, ss. 118-134.
- Kirişçioğlu, Fatih (2013), "Suriye Türkleri", *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, Rapor No 1.

- Mustafa, Abdurrahman (Temmuz 2015) “Abdurrahman Mustafa: Turkmens’ Survival Can Be Ensured By Syria’s Territorial Integrity”, *ORSAM*, Orsam Raporu, No: 16, ss. 1-16.
- NTV Haber*, “Rus Savaş Uçağı Sınırı İhlal Etti, Türk F-16’lar Düşürdü”, 24.11.2015, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/rus-savas-ucagi-siniri-ihlal-etti-turk-f-16lar-dusurdu, mP74HrTmEe3cc8qXBIqrA>, (02.01.2018).
- Orhan, Oytun (Mart 2013) “Suriye Türkmenleri: Siyasal Hareketler ve Askeri Yapılanma”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 5, Sayı 51, ss. 95-105.
- Özkırımlı, Umut (2009), *Milliyetçilik Kuramları Eleştirel Bir Bakış*, Doğu-Batı Yayınları, Ankara.
- Öztürkmen, Ali ve Oytun Orhan (Kasım 2011), “Suriye’de Değişimin Gündeme Taşdığı Toplum: Suriye Türkmenleri”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 3, Sayı 35, ss. 46-60.
- Sabah*, “Suriye Türkmenleri Dolmabahçe’de”, 16.12.2012, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2012/12/16/suriye-turkmenleri-dolmabahcede>, (29.12.2017).
- Saraçoğlu, Cenk (Nisan 2013), “AKP, Milliyetçilik ve Dış Politika: Bir Milliyetçilik Doktrini Olarak Stratejik Derinlik”, *Alternatif Politika*, Cilt 5 Sayı 1, ss. 52-68.
- Schulze, Hagen (2005), *Avrupa’da Ulus ve Devlet*, Çev. Timuçin Binder, Literatür Yayınları, İstanbul.
- Smith, Anthony D. (2002), *Ulusların Etnik Kökeni*, Çev. Sonay Bayramoğlu ve Hülya Kendir, Dost Kitabevi, Ankara.
- Sputnik Türkiye*, “Erdoğan: Güvenli bölgeye Araplar ve Türkmenler yerleşecek”, 13.02.2017, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201702131027184278-erdogan-guvenli-bolge-arap-turkmen/>, (10.01.2018).
- Suriye Türkmen Meclisi Resmi Web Sitesi*, <http://suriyeturkmenmeclisi.org/tr/9-suriye-tuerkmen-meclisi-kurulusu>, (09.10.2017).
- Suriye Türkmen Meclisi Resmi Web Sitesi*, <http://suriyeturkmenmeclisi.org/tr/21-haber-arsivi>, (02.01. 2018).
- Tony Blair Institute For Global Change*, “If the Castle Falls: Ideology and Objectives of the Syrian Rebellion”, Aralık 2015, ss. 1-22, <https://institute.global/sites/default/files/inline-files/If%20the%20Castle%20Falls.pdf>, (29.12.2017).
- TRT Haber*, “Türkmen Komutandan ‘MİT Tırları’ Açıklaması”, 04.06.2015, <http://www.trthaber.com/haber/gundem/turkmen-komutandan-mit-tirlari-aciklamasi-188339.html>, (02.01.2018).
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı*, “Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu’nun Suriye Türkmenleri Meclis Kuruluş Toplantısında Yaptıkları Konuşma, 30 Mart 2013, Ankara”, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-suriye-turkmenleri-meclis-kurulus-toplantisinda-yaptiklari-konusma_-30-mart-2013_-ank.tr.mfa, (30.12.2017).
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı*, “Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu’nun Suriyeli Türkmenler Platformunda Yaptığı Konuşma, 15 Aralık 2012, İstanbul”, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-suriyeli-turkmenler-platformunda-yaptigi-konusma_-15-aralik-2012_-istanbul.tr.mfa, (29.12.2017).

- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı*, “20 Kasım 2015, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Tanju Bilgiç’in Suriye’deki Türkmen Köylerinin Bombalanmasına İlişkin Bir Soruya Cevabı”, , http://www.mfa.gov.tr/sc-28_-20-kasdisisleri-bakanligi-sozcusu-tanju-bilgic-in-suriye-deki-turkmen-koylerinin-bombalanmasina-iliskin-bir-soruya-cevabi.tr.mfa, (02.12.2018).
- Türkiye Gazetesi*, “Davutoğlu: Esad ve Rusya el ele Türkmenleri Vuruyor”, 21.11.2015, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/327116.aspx>, (03.01.2018).
- Uzer, Umut (2011), *Identity and Turkish Foreign Policy: The Kemalist Influence In Cyprus and the Caucasus*, I. B. Tauris, London.
- Uzgel, İlhan (2002), “Bağılantısızlıktan Yalnızlığa Yugoslavya’da Milliyetçilik ve Dış Politika”, Ed. Mustafa Türkeş ve İlhan Uzgel, *Türkiye’nin Komşuları*, İmge Kitabevi, Ankara, ss. 117-170.
- Ünsal, Ünal (2013), “Dönemin Bilançosu”, Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası Cilt 3: 2001-2012*, İletişim Yayınevi, İstanbul, s. 156-163.
- Yalçın, Gözde Doğan (2011), “Eleştirel Söylem Analizi Çerçevesinde Avrupa Birliği’nde Kültürlerarası Diyalog”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Yazıcı, Nevin (2012), “Suriye Siyasi Tarihi”, 21. *Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/suriye/2012/05/29/6619/suriye-siyasi-tarihi>, (01.10.2017).
- Yeni Akit*, “Erdoğan: MİT Tırlarında Silah Varsa Ne Olacak?”, 24.11.2015, <http://www.yeniakit.com.tr/haber/erdogan-mit-tirlarinda-silah-varsa-ne-olacak-108845.html>, (02.01.2018).
- Yeşiltaş, Murat, “Siyasi, Askeri ve Stratejik Kazanımlarıyla Fırat Kalkanı Harekâtı”, *SETA*, 24.08.2017, <https://www.setav.org/askeri-stratejik-ve-siyasi-kazanimlariyla-firat-kalkani-harekati/>, (10.01.2018).